

Николай Стариков

**ВОЙСКАТА НА НКВД
НА ФРОНТА И В ТИЛА**

Издателство
ПАРИТЕТ

РУСКИ КНИГИ НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

© Стариков Н., 2018

Печатается с разрешения правообладателя – издательства
«Algorithm Trading House».

Николай Стариков

ВОЙСКАТА НА НКВД НА ФРОНТА И В ТИЛА

Второ издание на български език

Петя Талева – превод

*Първото издание на книгата е под заглавие: „НКВД срещу Абвера.
Секретните операции на руската разведка“*

Военни изследователи и писатели посвещават работата си на героите-пехотинци, артилеристи, разузнавачи и военни лекари. Наред с тях в Отечествената война взимат участие и други хора, чиято военна дейност до момента все още не е напълно разкрита и осветена. Става дума за граничните войски и войските на НКВД. Николай Стариков, автор на книгата „ВОЙСКАТЕ НА НКВД В СТАЛИНГРАДСКАТА БИТКА“, става известен с това, че успява да проучи подробно редица архивни документи и дори да се добере до такива, които все още носят гриф „строго секретно“. Като професионален историк, Стариков изследва всички аспекти на дейността на войските на НКВД във войната, от охраната на военните съоръжения до конвойната служба. Събраната от него информация представлява безспорен интерес не само за специалистите, но и за всички, които се интересуват от историята на Втората световна война.

Всички права са защитени. Никаква част от тази книга не може да бъде възпроизведена в каквато и да е форма без писменото разрешение на притежателя на авторските права.

ISBN 978-619-153-482-1

Николай Стариков – кратка биография

Николай Викторович Стариков е руски писател, публицист, икономист, политически деец. Той е един от най-четените автори в Интернет.

Роден е през 1970 година в Ленинград, днешен Санкт Петербург. Има висше образование завършил е Ленинградския инженерно-икономически институт „Палмиро Толиати“ със специалност инженер-икономист в химическата промишленост. Женен е, има две дъщери.

След като завършва образованието си през 1992 година, Николай Стариков се сблъсква с грубата реалност – липса на възможност за работа по специалността. Деветдесетте години на миналия век за повечето хора в Русия са трудно време. Младият специалист е принуден да върши всякаква работа, която би му донесла някакви пари: продава вестници в предградията, разтоварва вагони, охранява търговски магазинчета.

През 1994 година започва работа като мениджър по рекламата и скоро става началник на рекламния отдел на вестник „Реклама-Шанс“. В момента заема длъжността търговски ди-

ректор в телевизионния „Първи канал“ в Санкт Петербург.

През 2003 година Стариков издига кандидатурата си за депутат в Законодателното събрание на Санкт Петербург. Със свойствената си активност той провежда срещи с избирателите, пише статии и листовки. Опитът от общуването му с хората показал, че те са готови да го слушат, че идеите му предизвикват непосредствен интерес.

В политиката е привърженик на консервативните възгледи, противник е на либерализма и подкрепя Путин.

Николай Стариков смята, че Сталин е изиграл съществена, положителна роля в развитието на Русия и е бил отровен с активното участие на западните спецслужби.

Книгата, която предлагаме на вашето внимание, е подготвена за печат от руското издателство „Алгоритъм“ под название „Войската на НКВД на фронта и в тила“.

Николай Стариков, автор на книгата „Войските на НКВД в Сталинградската битка“, успява да проучи архивни документи и дори да се добере до такива, от които още не е свален грифът „Строго секретно“. Като професионален историк Стариков изследва всички аспекти от дейността на войските на НКВД през Втората световна война (за СССР – Велика отечествена война) – от охрана на военни обекти до конвоиране. Събраните от него сведения представляват безспорен интерес не само за специалистите, но и за всички, които се интересуват от историята на Втората световна война.

УВОД

Народният комисариат на вътрешните работи (НКВД) е създаден на 10 юли 1934 година с постановление на ЦИК (Централен изпълнителен комитет) на СССР. В него влизат Главните управления на държавна сигурност, на работническо-селската милиция, на граничната и вътрешната охрана, на трудово-изправителните лагери (ГУЛАГ³) и други служби. През 1937 година НКВД създава общо Главно управление на граничните и вътрешните войски, в което са включени граничните войски, вътрешните войски, специалните части, частите за охраната на железопътните съоръжения, частите за охрана на особено важни промишлени предприятия, конвоиращите части и военните учебните заведения. Началникът на Главното управление е заместник-народен комисар на СССР за войските. През 1939 година специалните части, частите за охрана на железопътните съоръжения, за охрана на особено важните промишлени предприятия и конвоиращите части получават общото название „войски“.

До 1934 година войските на НКВД са наричани войски на ОГПУ⁴ – войски със специално предназначение. Основният компонент на служебната и служебно-бойната дейност на личния състав е защитата на държавните граници от проникване на територията на страната на враждебни и престъпни елементи, на диверсионни и бандитски формирования, охраната на важни военни обекти и обекти на народното стопанство,

³ ГУЛАГ – Главно управление на наказателните лагери (Главное управление лагерей и мест заключения) е управление към НКВД и държавен орган в Съветския съюз, отговорен за администрацията на системата от основни съветски лагери за изправителен труд от 30-те до 50-те години на 20 век. – Бел. прев.

⁴ ОГПУ – Обединено държавно политическо управление – Специален орган на държавна сигурност на СССР – Бел. прев.

железопътните линии и съоръжения, както и конвоирането и охраната на затворниците и военнопленниците. Служебната и бойната подготовка във войските на НКВД в навечерието на Втората световна война е насочена към изпълнение на тези задачи. Командният състав на войските и редниците изпълняват задачите си в съответствие с Уставите – войскови и ведомствени правни актове. Службата си е служба, а войската – войска.

Създаването на войските на НКВД се свързва с началото на съществуването на съветската власт. Първите специализирани въоръжени формирования, предназначени за борба с многобройните врагове на болшевиките, стават отредите на Червената гвардия и другите въоръжени групи и подразделения, създадени от работници и матроси. През март 1918 година всички са обединени в Бойния отряд на ВЧК⁵, чиито части от първите дни на своето съществуване участват пряко в бойните действия на фронтите на Гражданската война заедно с подразделенията на Червената армия. Но това са случаи при специални обстоятелства. А основното задължение на войските на ВЧК е борбата с „контрареволуцията“. През 1918-1919 година те пресичат повече от 300 операции срещу съветската власт, ликвидират 450 враждебни на съветската власт въоръжени формирования и групи.

В годините след Гражданската война войските на ВЧК-ОГПУ си спечелват сред народа лошата слава на „безпощадни“. Тогава недоволството на гражданите на Русия, предизвикано от реквизицията, експроприацията, национализацията, разграбването на църквите, поругаването на народните светини, ниските трудови възнаграждения и безработицата водят масово, от Сибир до бреговете на Волга, Дон, Кубан и Тамбовска губерния, до възникването на въоръжени групи, отреди и други формирования от хора, недоволни от дейността на болшевиките. Всички народни действия се смазват жестоко най-вече от войските на ОГПУ.

⁵ ВЧК – Всесъюзна извънредна комисия за борба с контрареволуцията и саботажа – болшевишката тайна полиция – Бел. прев.

Частите и подразделенията на войските на ОГПУ получават бойни заповеди от местните партийни и държавни органи на властта за ликвидиране на бандитските престъпни групи и националистическите формирания, както и други задачи в съответствие с политическата обстановка. Сега, от дистанцията на времето, едва ли трябва да даваме оценка дали е било необходимо да се използват войските на ВЧК-ОГПУ в един или друг случай. Днес има много въпроси, на които няма отговор. Главният е какво е налагало да се извърши превратът на държавната власт в Русия през 1917 година в полза на болшевиките, а след това Гражданската война да мине през тялото на страната и да го разоре като дълбок плуг; защо в името на една и съща Родина истински патриоти неистово се избиват: „бели – червените“, „червени – белите“? Защо много години под формата на ВЧК-ОГПУ властва „диктатурата на пролетариата“, като унищожавя всички инакомислещи сънародници, „контрареволуционери“, „врагове на народа“? В името на какво с приетата през 1936 година Конституция, провъзгласила построяването на социализма в СССР, в края на 30-те години през страната минава мощна вълна на политически терор? Натрапва се един отговор: всички беди, сполетели Велика Русия, са се извършвали по вина на полуграмотните водачи на партията на болшевиките, които неочаквано вземат властта и не могат да разберат колко големи беди чрез военната сила и създадените от тях специални органи носят на страната в името на призрачния комунизъм. А мечтата за красивия виртуален свят, преобърнала живота на Русия, се спуква като сапунен мехур, но взема огромен брой безнаказано погубени човешки съдби и животи. Ако през 1917 година държавният преврат и властта на партията на болшевиките с нейните закони и беззакония не бяха поразили Русия, не е изключено да не се беше стигнало до Втората световна война с нейните тежки и до днес политически и икономически последици. Можело е да не се стигне до разпадането на Руската империя, която болшевишките „гении“ разделят на територии по национален признак, така както по-

късно шепа не по-малко усърдни последователи, също изключителни „революционери“, не знаещи какво правят, много бързо разкъсаха „единния и неделим“ СССР. Резултатът е това, което имаме днес.

Но да се върнем към края на 30-те години на миналия век. Годишите минават, животът в новата съветска страна набира сила, младото поколение израства в ореола на новото време, в условията на илюзорния пълнокръвен живот на народа с неизменните му надежди за светло бъдеще. В предвоенните години животът в съветската страна постепенно се нормализира. Въстаническите отреди са ликвидирани. Навсякъде са унищожени бандитските формирания, престъпността намалява до минимум. Съветският съюз става призната Родина за равноправните народи на Велика Русия. Хората живеят бедно, по-старото поколение свиква или се прави, че е свикнало с новата власт, а младото възприема живота такъв, какъвто го вижда. За всички граждани съветската власт става своя, всеки има работа и се ползва от социалните блага. Забравят се страшните години на Гражданската война, гладът, разкулачването, репресиите. Спазват се обявените от конституцията права и задължения на гражданите. Страната живее пълноценен живот, понятието „Родина“, „Съветска Родина“ получава едно общо истинско звучене: милицията, армията, включително войските на НКВД, партийните органи и ръководителите на местните и другите органи на държавната власт се ползват с авторитет и доверие. Из цялата страна се строят фабрики, заводи, машинно-тракторни станции, стадиони, училища, клубове, появяват се футболни и волейболни отбори, често се правят състезания, на които се събират много хора. В домовете се появяват радиоапарати, много граждани имат грамофони, на новите и на старите празници звучат песни, хората се събират просто да се повеселят, радват се на живота. Ала има и друго. В годините пред войната грубите, абсолютно неоправдани политически репресии помрачават живота, подкопават увереността в бъдещето и надеждния живот в страната на Съветите.

Ръководството на болшевишката партия преиначава истината за извършваните в страната репресии и различни други събития с революционни фрази за собствената „правда“, в съответствие с която гражданите трябва да твърдят и да говорят не онова, което е в действителност, а което е трябвало да казват. На хората упорито се вгълпява мисълта: „всичко се прави в името на комунизма“, „съветските правозащитни органи не арестуват напразно“. А съмняващите се, протестиращи, несъгласни с непонятните идеи на комунизма или с арестите обикновени мъже – „врагове на народа“ – попълват редиците на „контрареволуционерите“, обитателите на лагерите и затворите.

Войските на НКВД отново водят из цялата страна специални конвои от „контрареволуционери“, „врагове на народа“ и отново, заедно с НКВД-НКГБ⁶ си спечелват славата на лоши, жестоки хора във военна униформа. И отново болшевишката „правда“ голословно внушава на народа, че разобличава из цялата страна шайки от опасни държавни престъпници. Хората привидно вярват, няма накъде. Партийните комитети свикват в предприятията събрания на колективите, на които задочно заклеят арестуваните неизвестно за какво хора като агенти на чужди държави, като злостни врагове на съветския народ, приемат се единодушно резолюции с настояване да се разстрелят предателите на родината. Безспорно демокрацията е налице. Но ако някой от присъстващите не гласува, или не дай бог, вдигне ръка не когато вдигат всички, той веднага се превръща в контрареволуционер.

В тези относително спокойни предвоенни години в страната намаляват нападенията на бандитски групи срещу охраняваните от войските на НКВД железопътни обекти и особено важни промишлени предприятия. Произшествията по време на охрана на обектите се свързват предимно с гасене на пожари, с наводнения, неизправности на железопътното платно, тех-

⁶ НКГБ – Народен комисариат за държавна сигурност (Народный комиссариат государственной безопасности). – Бел. прев.

нически и природни катастрофи. Подразделенията на всички видове войски на НКВД наред с преките си задължения често са привлечани за поддържане на обществения ред и държавната сигурност по време на всенародни празници и големи спортни състезания.

Но ситуацията в страната не настройва към благодушие. Военното напрежение се засилва. Войските на НКВД в една или друга степен се оказват преки участници във всички военни събития в годините преди войната.

Състояние на оперативната обстановка в западните райони и прифронтовата полоса през 1940-1943 г. и задачите на войските

През 1938 година при езерото Хасан започват бойни сблъсъци с японските окупатори. Заедно с местните граничари държавната граница на СССР защитават подразделенията на Сибирския полк на вътрешните войски на НКВД. От първите бойни дни личният състав се сражава самоотвержено с неочаквано появилия се враг. Поражението на японците при езерото Хасан не ги вразумява. През пролетта на следващата година те нахлуват в района на река Халкин Гол в Монголската народна република с целта да създадат плацдарм за последващо нападение срещу СССР. Съветските войски отиват на помощ на братската република. В разгромяването на нападателите участва сборен отряд от граничните и вътрешните войски на НКВД. За мъжество и смелост в боевете на Халкин Гол 230 бойци и командири са наградени с ордени и медали на Съветския съюз. Значителен принос за победата над японските нападатели дава личният състав на 8-а дивизия на войските на НКВД за охрана на железопътни съоръжения. Източно-сибирската железопътна линия действа без прекъсване, военните товари се доставят до целта в срок, диверсии и аварии не са допуснати.

В края на 1939 година обстановката по северозападните граници на СССР рязко се изостря вследствие на враждебната политика на управляващите кръгове на Финландия. Разногласията на страните по редица териториални въпроси водят до възникването на локални бойни действия. Оказва се, че войната е неизбежна. С Директива на Народния комисариат по отбраната от 28 декември 1939 година на войските на НКВД за пръв път е възложено да охраняват армейския тил на Северозападния фронт. За изпълнение на задачата са сформирани 8

полка от личния състав на граничните отряди и от специалните оперативни части на НКВД. Железопътните комуникации с военно предназначение, складовете на гарите, вагоните с войсково имущество в пределите на фронта се охраняват от части на 2-а дивизия на НКВД за охрана на железопътни съоръжения.

За да натрупат боен опит на предната фронтова линия на съветско-финландския фронт, отделни подразделения и части от войските на НКВД, изпълняващи задачи в тила, се изпращат в действащата армия. Подобен стаж преминават 8-и мотострелкови полк, 55-и полк от войските на НКВД за охрана на жп обекти, 13-и мотострелкови полк, 3-и оперативен полк. В бойните действия участват и 4-и, 5-и и 6-и полк от войските на НКВД.

През всичките предвоенни години обстановката в западните погранични райони на СССР неизменно остава напрегната. Особена активност проявява военната авиация на фашистка Германия. От започването на съветско-финландската война нарушенията на въздушните граници на СССР рязко се увеличават. От края на септември 1939 година в продължение на 12 месеца различни видове германски самолети навлизат 120 пъти „по погрешка“ в граничната територия на СССР, от средата на октомври 1940 година до 1 май 1941 г. – 185 пъти, а през последните 12 дни преди войната граничарите регистрират 125 нарушения. Всеки път граничарите докладват за нарушенията на държавната граница, а в отговор идват указанията „Не се поддавайте на провокациите“. Както става ясно по-късно, в действителност „грешките“ на пилотите от германските ВВС са се оказали рекогносцировка на бъдещите пътища на придвижване на сухопътните войски, разузнаване на местността, на железопътните и черните пътища, мостовете през реките и самите реки.

Но основните усилия на германското разузнаване се съсредоточават другаде. Още през 1940 година срещу СССР са създадени 130 разузнавателни и контраразузнавателни органи

и организации на военното разузнаване (Абвера) и службата за сигурност (СД), които разполагат с 60 специални школи за подготовка на тайни агенти и диверсанти за действия на територията на СССР. През същата година броят на прехвърлените в пограничните райони шпиони и диверсанти се увеличава почти 4 пъти в сравнение с 1939 година.

Със започването на войната Абверът създава специалната войска част „Бранденбург-800“ за големи диверсионни акции в тила на Червената армия. Освен обучението по тактика на диверсионните акции нейните подразделения преминават подготовка за превземане на важни във военно отношение железопътни обекти, мостове, предприятия за военна продукция, за тяхното унищожаване или задържане до пристигането на армията.

Същевременно в предвоенните години за развиване на подривната дейност в страната Абверът работи активно и в тила на Червената армия, като създава широка мрежа от националистически формирования и организации. В западните райони на страната се раждат множество националистически организации, враждебни на СССР. Най-активни сред тях са: Белоруският комитет за самопомощ (БКС), Белоруският националистически комитет (БНК), Белоруската национална партия (БНП), Организацията на украинските националисти (ОУН), Украинската въстаническа армия (УВА), Съюз на славяните и други формирования.

Значителен брой враждебни движения, организации и формирования са създадени в Прибалтика. Това са: Шауляй, Добринику Таутабе Саланга (ДТС), – „Работници за национален съюз“, Единен фронт на активистите, Литовска национал-социалистическа партия, Айзсарги, Кайтселийт, Окомайте, Валдомарос, Вабс, Перконкрустс, Щяюлю-Салонга, Таутиники и други националистически групи. Повечето от тях имат въоръжени бойни групи.

Например най-голямата латвийска профашистка организация Айзсарги наброява в редиците си до 32 000 активни бойци,

от които на териториален признак са създадени отделения, взводове, роты и дори полкове. При възстановяването на съветската власт в Латвия организацията е разоръжена и забранена, но не е репресирана.

Националистическите организации в Западна Белорусия, Прибалтика и Западна Украйна продължават да функционират нелегално. В навечерието на войната все още неунищожените бойни групи активно се включват в подривната работа: извършват диверсии по железниците, осъществяват терористични акции спрямо военнослужещи от Червената армия и представители на местните органи на съветската власт, нападат важни военни обекти.

От април 1941 година Абверът започва да прехвърля в западните гранични райони войсковы разузнавателни групи начело с офицери-разузнавачи. Те са снабдени със снаряжение за извършване на диверсии, имат подробни инструкции за обектите, които да бъдат унищожени веднага със започването на войната. Германските разузнавателни органи разширяват влиянието си и върху своята армия. Във всяко съединение на Вермахта се създават разузнавателни отдели, „отделения 1с“, които трябва да изграждат собствена агентурна мрежа в полковете и дори в батальоните по направление на настъпателните действия, за да изпълняват задачи, произтичащи от обстановката. Няма сведения колко ефективна е била дейността на вражеските „отделения 1с“. Може да се предполага, че поради стремителното напредване на германските въоръжени сили в западните райони на СССР никаква агентура не е смогвала да действа след настъпващите войски, а още по-малко да върви пред тях. А отбраната не интересувала германците. Москва, а след нея Сталинград и Кавказ са били много далеч.

Непосредствено преди започването на войната, от 15 юни 1941 година, Абверът и командването на съединенията на Вермахта масово прехвърлят в граничните райони на СССР агентура и диверсионни групи със задачата да помагат на войските с разузнавателни данни по основните направления на настъплението.

СЪДЪРЖАНИЕ

Николай Стариков – кратка биография	3
Увод	5
Състояние на оперативната обстановка в западните райони на страната и прифронтовата полоса през 1940 – 1943 г. и задачите на войските	11
Оперативно-бойната дейност на войските	58
Изпълнение на служебно-бойните задачи	86
В прифронтовата полоса	86
Охрана на тила	127
Конвоиране на осъдени и военнопленници	142
Участие на войските на НКВД в бойните действия от 1941 до 1943 г.	171